

ذخیرہ شیرانی
میں
اُردو مخطوطات

سید جمیل احمد رضوی

مقتدرہ قومی زبان اسلام آباد

۶۱۹۸۶

✓
۰۱۶
۵۸۷۰
25002

طبع اول : ۱۹۸۶ء
طابع : پیپ بورڈ پرنٹرز لمیٹڈ ،
راولپنڈی
ناشر : ڈاکٹر وحید قریشی
(صدر نشین)
مقتدرہ قومی زبان
مکان نمبر ۱۰، گلشن نمبر ۳۳،
سیکشن ایف ۱/۸،
اسلام آباد

تاریخ کتابوں کا مجموعہ

حافظ محمود شیرانی (۱۸۸۱-۱۹۶۶ء) کا ذخیرہ مخطوطات و مطبوعات پنجاب یونیورسٹی لائبریری لاہور میں محفوظ ہے۔ اس کتب خانے میں ہیں ہزار سے زیادہ خطی کتب موجود ہیں۔ پاکستان میں پہلی شخص کا سب سے بڑا مخزن ہے۔ شیرانی مرحوم کا ذخیرہ مخطوطات و مطبوعات ۱۹۴۴ء میں یونیورسٹی کے ۱۲۴۹۲ روپے میں خریدی گئی اس کے بائیس میں ڈاکٹر غلام حسین ذوالفقار رکھتے ہیں۔

اس ذخیرے میں ۱۷۱۰ مطبوعات، ۴۴۴ دستاویزات اور ۲۸۴ مخطوطات شامل تھے۔ مخطوطات میں چوتھی یا پانچویں صدی ہجری کے تحریر کردہ نسخے بھی تھے اور بعض تلمی نسخے مصنفوں کے اپنے ہاتھ کے لکھے جہت سے اور بعض مخطوطات اپنے زمانے کے مشہور خطاطوں کے قلم سے تھے۔ ان میں منلی دوسے قبل خط بارہا میں لکھے گئے قرآن مجید کے کئی نسخے بھی ہیں۔ سبکدوشی کے بعد بھی پروردگار شیرانی تلمی نسخے فراہم کرتے رہے اور ۱۹۴۴ء میں انہوں نے مزید ۱۹۴ مخطوطات یونیورسٹی کو دے دیے۔

ڈاکٹر شیریں مرحوم نے ایک طویل مدت تک اس خزانے پر فہرست نگاری کی حیثیت سے کام کیا انہوں نے اس ذخیرے کے بائیس میں مختلف اعداد و شمار دیے ہیں۔ وہ اس بائیس میں لکھتے ہیں۔

”دو ہزار چھ سو باون جلدوں میں جملہ اس خزانے میں عربی، فارسی، اردو، پنجابی، ترکی، ہندی، پشتو، سندھی اور گجراتی وغیرہ کی چھوٹی بڑی چار ہزار کتابیں محفوظ ہیں۔ اس میں سے فارسی زبان کے مخطوطے سب سے

پاکستان آرکائیو

زیادہ ہیں یعنی تین ہزار ایک سو چھیالیس اور دس کے تقریباً پانچ سو، عربی کے تقریباً چار سو، پنجابی کے تقریباً ایک سو پچیس اور ہندی، ترکی، بیشتر اور ہندی وغیرہ کے کچھ نغمے لکھے اس ذخیرے کا حصہ ہیں۔ ان کتب کے علاوہ ساڑھے سات سو نغمات، شاہی درجین، استاد، پیناے، اجارہ نامے وغیرہ بھی اس مجموعے کا حصہ ہیں۔

ذخیرہ شیرانی میں آردو نغمات کی تعداد پانچ سو سے بھی زیادہ ہے۔ مروج نامے آردو نغمات کا ذکر اس نثر میں کیا ہے جو انہوں نے اپنے ذخیرہ کے تعارف کے لیے لکھا تھا۔ یہ اثنا تیس صفحات پر مشتمل اعجازی زبان میں ہے۔ اس کی ایک نقل لائبریری کی فائل نمبر ۱۲۶۷ نمبران :

TRAIRANT LOAN COLLECTION

میں محفوظ ہے۔ اس میں انہوں نے ایک موزن شہرہ آردو نام لکھا ہے۔ اس کے تحت انہوں نے آردو نغمات میں سے اہم نغموں کی نشاندہی کی ہے۔ اس کا ترجمہ ذیل میں درج کیا جاتا ہے۔
نیم پینے آردو ذخیرے کے منتخب گئی الگ نوٹ لکھا نہیں جاتا، یہ بہت زیادہ کثیر تعداد میں سے ہیں یہ آردو مصنفین کے مختلف دہستان کے نقطہ نظر سے دلچسپ ہے یہ دہستان ہندوستان کے مختلف حصوں میں رائج تھے۔ ان میں سے میں چار دریافت کر کے ہوں۔

۱۔ گرجی دہستان جو کہ دہستان سے مختلف ہے اور جہاں شاہی ہندوستان میں سب سے قدیم دہستان ہے یہ گجرات کے حصے میں ہے۔ دسویں صدی ہجری / سولہویں صدی عیسوی سے مروج ہے۔ درج ذیل نغمات اس کی نشاندہی کرتے ہیں۔

(الف) گلشن رعت از شیخ ہاجن (السنی ۱۱۱۲ھ) بہت ہی ادور کتب کا ایک نام سنو ہے جس میں ہاجن کے اشعار کے نمونے شامل ہیں۔

(ب) شیخ محمود ریائی پر لہری (السنی ۱۰۹۲ھ) کے دیوان کا ایک مجیدہ نمونہ جس کو ایک ہی معلوم نمونے سے تیار کیا گیا۔

(ج) خواندہ کرنی کے خواب نامہ کی ایک مجیدہ نقل اس کا مصنف بہادر شاہ (۱۱۲۶ھ - ۱۱۳۶ھ) کے

۱۔ ڈاکٹر محمد رفیق: نغمات ذخیرہ شیرانی، ج ۱، ص ۵۰، اور پیش کاغذ لکچرن نمبر ۵۰ - ۳ - ۱۳، شمارہ ستمبر ۱۹۳۳ء

زمانے میں زندہ تھا۔

(۱) جواہر اسرار اللہ شاہ علی محمد حیر گام دہلی (السنی ۱۰۹۴ھ) کا دیوان سے آدر گجری بولی میں ہے
(۲) غریب محمد شیشی کی غریب ترنگ مع امواج غریب جواہر کی تارسی شرح ہے۔ مختلف کانتقال ۱۳۳۳ میں ہوا۔

(۳) شفیق فریدت دریا، اس کو گجری بولی میں مولدین کے ۱۱۰۶ھ میں لکھی گیا۔
(۴) ہریانہ کا ایک اور دیوان باگلو یا جڑ کے نام سے معروف ہے اور یہ مقامی بولی بھجور، ریتنگ اور ہائیس وغیرہ میں مروج تھی۔ درج ذیل نغمات اس کی نشاندہی کرتے ہیں۔

(۱) فقیر ہندی از شیخ عبداللہ انصاری، تالیف ۱۰۷۴ھ، اس کے قصائد میں اس ذخیرہ کا حصہ ہیں۔
(۲) تیرہ ماہ از اکرم دہلی التعلیق رقمی، اس کو ۱۱۳۳ھ میں مرتب کیا۔

(۳) شیخ شہب عالم بھجوری جو موشر نامہ، سائل ہندی، فرنا مر اور در نامہ محمدی کے مصنف ہیں۔ ان میں سے پہلی تین تصانیف اس ذخیرے کا حصہ ہیں۔

(۴) شاہ عبدالکبیر کی دو کتابیں غراب نامہ اور عزیز نامہ (مجید نامہ) بھی اس میں شامل ہیں۔ شاہ کا انتقال ۱۱۸۴ھ میں ہوا۔

(۵) ریتنگ کے شاعر غلام جیلانی (سنی ۱۲۲۵ھ) چوپایاں اور باغیات، کے مصنف ہیں۔

(۶) جہم کے غلام حسین چشتی جو کہ جہم کے کراڑوں کے درباری تھے، درودہ DABAR DOOH کے مصنف ہیں۔ یہ راگ دلا کی کتاب ہے جس میں ۴۰۳۔۴۰۴ راگ ہیں، مصنف نے ہراگ کے آفرین پانا

تعلیق حسین (بھی) بتایا ہے سائے چند میں حسین لکھا ہے۔ یہ نغمات (شمارہ ۲۰۶۴) سنو نمبر ہے جس پر ۴۰۳۔۴۰۴ کا سال درج ہے۔ یہ سنو کپی کے ایک انفر رابرٹ کٹ ROBERT CUSH کی ملکیت میں ہوا۔ ذخیرہ شیرانی میں اس فریڈ شیشی مولانا رام، دفتر سوم ہے۔

(۷) شاہ محمد موان تیرہویں صدی ہجری / انیسویں صدی عیسوی کے نصف اول کا مصنف ہے۔ اس کی تین کتابیں آوارگت، جیل باغ محمدی (نظم) اور عقائدہ فطیم (نثر) اس مجموعے میں شامل ہیں۔

(۸) مصنفین کا میرا دیوان پنجاب کا ہے۔ ایسٹ انڈیا کمپنی کی آمد سے بہت پہلے ہندوستان کے کورس صدیوں کی طرح پنجاب میں آردو لکھنے والوں کی ایک باعزت موجود تھی۔ اس کو فرخ سیر کے

ہر ایک معلوم کر سکا ہوں، لیکن اس سبب تک کا آغاز ضرور اسی سے پہلے دو درج میں ہو گا، اس وقت ان کے چند نمونے یہ ہیں۔

- (۱) غلام محی الدین میر پروری کی شہزادی گلزار فقیر جس پر ۱۱۳۱ھ کا سال درج ہے، اس ذخیرے میں اس کے دو نمونے (شمارہ ۱۳۱۵ اور ۱۲۲۰) موجود ہیں۔
- (ب) شمارہ ۱۵۰۳، مزار عشق، غلام تھار شاہ شادوی کی تعریف میں شہزادی کی تالیف ۱۱۵۱ھ سے پہلے ہوتی، اس کی کتابت جان محمد نے کی۔
- (ج) شمارہ ۱۲۱۶، صبح شہدائے از فرشتہ بجاری۔ ایک ضخیم منظوم جہاد نامہ صیغہ اور ان کے اصحاب کی شہادت کے متعلق ہے، لیکن ذخیرے کی فہرست میں اس فہرست نامہ کی ایک کتاب ہے۔
- (د) شمارہ ۵۹۹، قصہ مکہ زادہ از فرشتہ بجاری یہ پنجابی وزن میں ہے۔
- (دھ) شمارہ ۱۳۵۱، سیف الملوک اور جہاد الملہام کا مشفقہ قصہ جس کو بٹالہ کے ایک نامعلوم شاعر نے لکھا اس پر ۱۲۶۰ھ کا سال ثبت ہے۔
- (ز) شمارہ ۱۱۱۸، سرکھون از فقیر شاہ، سال تالیف ۱۲۰۰ھ (فہرست شیرانی میں ۱۲۰۶ھ ہے)۔
- (ح) شمارہ ۱۳۶۷، چند سوانح از جان محمد، یہ مصنف کا خود نوشت نسخہ ہے۔
- (ط) شمارہ ۱۳۳۷، مین سیرا، قصہ مرغ زری از احمد سرمندی، تالیف ۱۲۳۰ھ۔
- (ی) بیاضی تخلص، جس میں اس کے آدھ اور پنجابی اشعار شامل ہیں، یہ بھی مصنف کا خود نوشت نسخہ ہے اس پر ۱۲۲۶ھ کا سال درج ہے۔
- (ک) شمارہ ۱۳۸۲، عالم ہمارا آدھ پنجابی لہائی ہیں۔ از غلیظہ عارف نصری، یہ ۱۲۴۸ھ میں لکھا گیا، ناقص ہے۔
- (ل) شمارہ ۵۸۲، قصہ شیریں اور فراد، رحمت شاہ کار سالہ۔
- (م) شمارہ ۱۵۰۷، بخش نامہ از حافظہ احسان اللہ لاہوری، یہ ۱۲۱۳ھ جہزی میں لکھی گئی۔
- (ن) شمارہ ۱۲۹۱، ایک منظوم حدیث نامہ رسالہ، ناقص ہے۔
- (ش) شمارہ ۷۶۷، فتح الرمز از سبیل دلہن خورشید، ۱۲۵۰ھ میں لکھا گیا۔
- (ع) شمارہ ۵۶۶، قصہ خرابہ سپیان، جس کی تکمیل سکھوں اور اہلگردی کی جنگوں کے دور میں ہوئی۔

آر دو کے دیگر ذراوات کے سہلے میں مندرجہ ذیل منقولات کا ذکر کیا جا سکتا ہے۔

- (۱) دربان ولی محمد علی جلی کی کتابت اسباب باد کے تنا، اترہ نانی نے محمد شاہ (۱۱۳۰ھ) کے آٹھویں سال میں لکھی۔ یہ ولی کے دربان کا بہت قدیم نسخہ ہے، اس میں اس کے نام کو درست آواز میں لکھا ہے۔ بعد کے کچھ والے محمد کو پھیلے لائے ہیں اور ولی کو نبی ہیں۔
- (ب) شمارہ ۱۳۳۶، عظیم کافانی، ایک رنگی نظم میں کی کتابت ۱۱۲۳ھ میں کی گئی۔
- (ج) شمارہ ۱۸۸۲، دربان غالب۔ یہ نسخہ غالباً شاعر کے گلشن کا سفر اختیار کرنے سے پہلے بنا گیا کیونکہ بعض فرس جو شاعر تھے کہیں ان کا نام درج، تاکہ نسخوں نے اس کے واسطے پر کیا ہے۔ "دیخہ نسخہ" شیرانی کے نام سے معروف ہے، اس کا نسخہ جس میں ترتیب ارب لاہور نے ۱۹۶۹ء میں شائع کیا،
- (دھ) شمارہ ۱۶۲۵، دربان ناسخ۔ یہ نسخہ ماحر ہے۔
- (و) شمارہ ۱۵۰۹، ایک شہزادی از فرغی میں کو غالباً بارہویں صدی جہزی / اٹھریں صدی عیسوی میں لکھتے میں لکھا، جسے اس کا کوئی اور نسخہ معلوم نہیں ہے۔
- (ز) شمارہ ۶۹۲، معراج نامہ از قائم، سال کتابت ۱۱۵۰ھ۔
- (ح) شمارہ ۱۹۶۲، اور فرغ معراج از محمد عابد حسین خان تھیں کتابت ۱۲۱۳ھ۔ یہ پہلے میر سادگی کی کلیت میں تھا۔
- (ج) شمارہ ۱۳۶۹، تختہ پنجاب از احمد صیاد شاہ فقیر، نامہ از فرغ معراج، بنگلہ پور ڈوٹ ایڈیشن کے حوالے سے لکھا گیا،
- (ط) شمارہ ۴۰، قصہ حکیم اشراق روشن فقیر، عیسوی مئی کی کہلاستان خیال سے اصل ترجمہ از غالب محمد سعید خان، حاکم رام پور کے سہلے میں لکھا گیا۔
- (ی) شمارہ ۲۰، تاریخ مراد از میرا در شاہ سابق پولیسنگ ایکٹیو ویت ایچ بہادر۔ اس میں کہلاستان کی تاریخ کا نامی سرسے لکھا گیا ہے۔

3. Mahmud Shairani, "A Brief Note on My Collection", File No.126; Shairani, Loan Collection (Preserved in the Punjab University Library, Lahore), pp. 23-26.

ذخیرہ شیرانی میں اردو مخطوطات فہرست

نمبر	شیرانی نمبر	تعداد
۱	۲۶	۲۰۲۶
۲	۲۵	۳۰۳۰
۳	۸۷	۳۰۹۲
۴	۹۵	۳۱۰۰
۵	۱۱۹	۳۱۲۳
۶	۱۲۲	۳۱۲۷
۷	۱۳۶	۳۱۴۱
۸	۲۰۲	۳۲۰۷
۹	۲۰۳	۳۳۰۸
۱۰	۲۰۳	۳۳۰۹

تعداد نمبر شیرانی

۱۱	۳۲۲۱	۲۱۶	دوران انڈر سٹوڈنٹ، نرسٹھ، ۱۲۶۰ء۔
۱۲	۳۲۲۹	۲۲۴	نوشہ جمعیت زبان اردو ترجمہ جیل حدیث نمبر ۱۲۶۹ء کو لکھ
۱۳	۳۲۳۹	۲۲۳	روم میں ہندی ترجمہ انفارسی ہارسا اور لگا از ہجری زبان فارسی،
۱			درق ۸۷
۱۴	۳۲۶۵	۲۹۰	ابنیات تفرقہ ہندی / اردو
۱۵	۳۲۷۲	۲۶۷	تعداد معلوم عبارت تعلق کو تعلق از ہی مہر چند کھتری کے زبان قدیم کھنقا۔
۱۶	۳۲۸۷	۲۸۲	(۱) گرو نامہ اردو، غلام علی امروہوی ہلسے گرا نیندین بنظر لال دل داد خان کا کتب محمد حبیب خاں درق ۸۔ (۲) شتری یاد آواز سے حدیثہ صاحبہ میاں خداسے پاک کو جس کے پرچہ بنایا خاک کو درق ۱۷-۹۔ (۳) لغت سے مینے مانتن ہری اسکا انچا لہری صدا کا۔ (۴) قصیدہ شتری لال نامہ، درق ۱۸-۲۱ (۶) لغت، درق ۲۲-۲۸۔ (۵) قصہ حضرت تیم الغاری درق ۲۲-۳۸ (۶) داستان مرثیہ گریہ (نظم) درق ۷۷-۷۹ (۷) سوال ماجین شفیق علی و عاقلہ نامہ، درق ۸۰-۸۷ قصائد۔ سدا، درق ۹۲-۱۳۵ مجموعہ نئی درق ۱۸-۲۲ (۱۳) رقعات نامہ درق ۲۲-۲۹ (۱۴) مسائل فقہ درق ۲۹-۳۲ (۱۵) روایات لغاری ۱۲۲۲ میں لکھا گیا۔ نقل لڑتھ ۱۲۵۵ء
۱۸	۳۳۵۱	۳۳۷	

اردو، پنجابی

تاریخ عجیب، محمد شفیع خاں۔ ساکن قصبہ جھیرور کوکڑا نٹاؤ
معارف سرداران، انگریزان زبان اردو، سدا، مصنف معلوم
ہوتا ہے۔

شماره	عنوان	صفحه	تاریخ
۱۳۰	تاریخ وادیس العربیة تصنیف شاه نور عالم ۱۱۳۰ هجری در ایران عبدالقادر جیلانی	۳۵۰-۳۵۱	۱۱۳۰ هجری شش ماه و شش روز
۱۴۰	بیاض منشیات بی، در وقت ۱۴۰	۳۵۰-۳۵۱	۱۴۰ هجری
۱۴۱	مجموعه رسائل آردو	۳۵۰-۳۵۱	۱۴۱ هجری
۱۴۲	در ذکر حسین در وقت ۳	۳۵۰-۳۵۱	۱۴۲ هجری
۱۴۳	آردو و خلف در وقت ۶	۳۵۰-۳۵۱	۱۴۳ هجری
۱۴۴	سخاوت علی ولی بی مخالف ساخت مطبوعه صفحات ۳۲	۳۵۰-۳۵۱	۱۴۴ هجری
۱۴۵	قصه تهاجر در وقت ۱۰	۳۵۰-۳۵۱	۱۴۵ هجری
۱۴۶	قصه سرایم بی در وقت ۹	۳۵۰-۳۵۱	۱۴۶ هجری
۱۴۷	خانان مرقران مجید در وقت ۴	۳۵۰-۳۵۱	۱۴۷ هجری
۱۴۸	محقق زوین در وقت ۱۰	۳۵۰-۳۵۱	۱۴۸ هجری
۱۴۹	قصه شاه دوم در وقت ۳۰	۳۵۰-۳۵۱	۱۴۹ هجری
۱۵۰	قصه جگر کبری در وقت ۱۰۰	۳۵۰-۳۵۱	۱۵۰ هجری
۱۵۱	فلسفه رسول شهبازی در وقت ۱	۳۵۰-۳۵۱	۱۵۱ هجری
۱۵۲	قصه حضرت رسول شهبازی در وقت ۳	۳۵۰-۳۵۱	۱۵۲ هجری
۱۵۳	بیاض رسائل محمد نادری آردو در وقت ۱۸۶	۳۵۰-۳۵۱	۱۸۶ هجری
۱۵۴	خط نندی نوشته ۱۲۵۳ هجری در وقت ۲۰	۳۵۰-۳۵۱	۱۲۵۳ هجری
۱۵۵	صدوسی شندار حسین زودی که سریه شاه امام الرین لود در وقت ۲۸-۲۹	۳۵۰-۳۵۱	۲۸-۲۹ هجری
۱۵۶	شعری میر حسن ۱۲۸۰ هجری در وقت ۹۳	۳۵۰-۳۵۱	۱۲۸۰ هجری
۱۵۷	بیاض ربیعته ازلی رودگیر شهبازی در وقت ۵۶	۳۵۰-۳۵۱	۵۶ هجری
۱۵۸	شاعرات بزبان کهنی در وقت ۴	۳۵۰-۳۵۱	۴ هجری
۱۵۹	چشمی باجا و جدی نوشته ۱۱۹۳ هجری در وقت ۱۲۶	۳۵۰-۳۵۱	۱۱۹۳ هجری

شماره	عنوان	صفحه	تاریخ
۱۶۰	رساله نظم در رسائل زمان ناقص الطریقین	۳۵۲-۳۵۸	۱۶۰ هجری
۱۶۱	کفر العزائم شیخ طبریزی / بقلم عبدالرشید	۳۵۲-۳۵۸	۱۶۱ هجری
۱۶۲	در مشربیه - مشق رسائلات و حرکات	۳۵۲-۳۵۸	۱۶۲ هجری
۱۶۳	پهتی بران سکه مطلق بیاض بنفشه الدین بن نادر شهبازی حضرت مکره	۳۵۲-۳۵۸	۱۶۳ هجری
۱۶۴	در کتک در ایران ۱۲۳۹ هجری	۳۵۲-۳۵۸	۱۲۳۹ هجری
۱۶۵	تصنیف از کنگی ناقص الاولاد ۱۲۵۸ هجری در وقت ۸۱	۳۵۲-۳۵۸	۱۲۵۸ هجری
۱۶۶	در ایران ششم مصنفی ناقص الاخره در وقت ۳۳۶	۳۵۲-۳۵۸	۳۳۶ هجری
۱۶۷	مولود شریف نوشته ۱۲۹۳ هجری	۳۵۲-۳۵۸	۱۲۹۳ هجری
۱۶۸	لیلیان پرکاش	۳۵۲-۳۵۸	۱۶۸ هجری
۱۶۹	قیامت نامر در وقت ۴	۳۵۲-۳۵۸	۴ هجری
۱۷۰	قصه حضرت طحالی بزبان وکی منظوم کرم خورده نوشته ۲۱۲ تصنیف	۳۵۲-۳۵۸	۲۱۲ هجری
۱۷۱	مدرسه عالم در وقت ۲۹۰	۳۵۲-۳۵۸	۲۹۰ هجری
۱۷۲	ده مجلس ناقص الطریقین در وقت ۱۸۶	۳۵۲-۳۵۸	۱۸۶ هجری
۱۷۳	روضه الشهباء ازلی رودگیر تا بیت ۱۱۳۰ هجری نوشته ۱۲۵۰ هجری	۳۵۲-۳۵۸	۱۲۵۰ هجری
۱۷۴	بقیم محمد حسن صدیقی در وقت ۲۱۴	۳۵۲-۳۵۸	۲۱۴ هجری
۱۷۵	تنبیه النساء نوشته ۱۲۴۴ هجری در وقت ۲۶	۳۵۲-۳۵۸	۱۲۴۴ هجری
۱۷۶	تمتة البهائم (شعر) سابق اسید امیر از تعجب الدین ۱۲۴۰ هجری در وقت ۸	۳۵۲-۳۵۸	۱۲۴۰ هجری
۱۷۷	ادراک در ایران عظمت در وقت ۱۴	۳۵۲-۳۵۸	۱۴ هجری
۱۷۸	غزلیات فیض الله فیضی مخلص که تصوف و کلمات میان ایزد و جناب	۳۵۲-۳۵۸	۱۷۸ هجری
۱۷۹	دولمیاں نام بخش خوش نوس نامیکی را در غزلیات بنده درگاه فیض الله در وقت ۱۲۶۴ هجری نوشته (اردو زبان فارسی) در وقت ۱۱۳	۳۵۲-۳۵۸	۱۲۶۴ هجری
۱۸۰	شعری زنده و دیگر ام در وقت ۸۳-۱۱۲	۳۵۲-۳۵۸	۸۳-۱۱۲ هجری
۱۸۱	بیاض مرآت آردو یک شعری عطار و اشارت حضرت نادری و	۳۵۲-۳۵۸	۱۸۱ هجری

۳۳	۳۵۶۶	۵۳۲	بیاض اشعار فارسی آورد ورق ۴۰
۳۴	۳۵۵۷	۵۳۳	بیاض اشعار فارسی دارد
۳۵	۳۵۶۸	۵۳۴	پر مبادت (منظوم) لغوم علی شہدی تخلص بہ شہرت ، ورق ۸۵
۳۶	۳۵۷۸	۵۵۵	مجموعہ رسائل (۱) تصدیق انصاری تہم عبدالحکیم ولد عبدالحکیم ساکن نازولی ۳۸
			نارول ۱۲۳۸ھ ورق ۳۸
			(۲) تصدیر داگر بچہ و دختر وزیر (بہدست سلطان محمڈ) از شاہ عثمان
			ورق ۳۹-۵۳
			(۳) مجموعہ رسائل تبریل صوم (۱) شاہ بین از تقابلی ورق ۵۵
			(ب) دو ساہنوں کے شعر سے (۱) بیگ جان کا جاندار مہربا کا ورق
			(۲) بیگلی (۱) اسات تبیل ہزار ورق ۴۶-۴۹
			(۳) رسالہ بے نامناں ، عبدالحکیم ولد عبدالحکیم ساکن نازولی ، ورق
			۸۳-۸۰
۳۷	۳۵۸۷	۵۶۳	نقد ہندی زندگی آورد ، ورق ۶
۳۸	۳۵۸۹	۵۶۶	نقد خواجہ سیدان کے معرفت جنگ کہہ داجمیز زبان آورد ، پنجالی
			ورق ۱۲
			نقد تیتہ ایمان ، ورق ۶۲
			(۱) نقد منور تادوری ، نادر بخش ولد محمد زمان بن محمد ناضل فرشتہ
			۱۲۸۱ھ ورق ۶۳
			گنج عرفان ، امام الدین حسنی مشہور بہ میر سیدی دانش تخلص بہ عارف
			ورق ۳۲
			مجموعہ رسائل
			(۱) سراج المباح ، محمد زبیر علی ولد شیخ وارث علی وکیل مترجم
			مراد آباد ، تالیف ۱۲۴۳ھ مرتب محمد سعید فرشتہ ۱۲۰۰ تہم ابراہیم

۳۹	۳۵۹۲	۵۴۳	اندراج نمبر شریف نمبر
			سراج نامہ کوئی باقی ، تالیف ۱۰۵۶ھ ورق ۱-۸۹
			(۶۶) رسالہ آورد -
۴۰	۳۶۰۰	۵۴۷	دیوان تیس بیس خط محمد صدیق شمس عرف پادیت علی مولوی ساکن تیکلیا
			وکن وی از طالعہ و مرزا سلامت علی دبیر ، ورق ۳۶
۴۱	۳۶۰۱	۵۷۸	(۲) شجرہ الامایان ، مولوی سید ابو عبد اللہ محمد نصیر الدین ، ہلوی
			ورق ۵
			(۳) رسالہ پادیت المومنین از ملا حسن قزوینی فرشتہ ۱۲۳۹ھ
			نقل ۱۲۳۹ھ ورق ۳۰
			(۵) رسالہ نقد فرشتہ ، فرشتہ ۱۲۳۹ھ ورق ۳
			(۶) رسالہ تحقیق الصلاۃ فرشتہ ۱۲۴۳ھ ورق ۲۱
			(۷) رسالہ بے نامناں مع دعای استغفار ، ورق ۹
			(۸) رسالہ جمل حدیث مع تشریح ، ورق ۵۷
			(۹) دو رسالہ فرسار رسالہ پادیت المومنین ، ملا حسین قزوینی ، نقل از حضرت
			ساکن اکبر ، ورق ۱
			(۱۰) رسالہ جبار ، نقل از رحمت ساکن اکبر ، ورق ۱۰
۴۲	۳۶۰۲	۵۷۹	(۱) تخلصات الحساب ، محمد عیادت اللہ ، ورق ۳۱
			(۲) علم الغرضان ، محمد عیادت اللہ ، ورق ۳۳-۹۱
			(۳) قصیدہ نقدیہ (بجگن بخش) ، ورق ۳
			(۷) شجرہ شیخ عبداللہ بدیع صنف ، ورق ۱۵-۱۸
			(۹) رسالہ در تعریف ، ورق ۲۳-۶۲
			رسالہ ریختہ ترجمہ آیات امامت ، ورق ۲۹
			(۱۱) رسالہ آورد ، ورق ۶
۴۳	۳۶۰۳	۵۸۱	
۴۴	۳۶۰۵	۵۸۲	